

EL SUBSOL ENS PARLA. RESULTATS PRELIMINARS DE L'ACTUACIÓ ARQUEOLÒGICA DELS CARRERS DEL RECTOR RAYÓ I DE L'OM D'INCA

Magdalena Sastre Morro,¹ Raúl Guardiola Navarro²

1. Arqueòloga. Historiadora. Grup de recerca Arqueouib
magdalenasastre@gmail.com

2. Arqueòleg.
gnraul96@gmail.com

Paraules clau: arqueologia, ceràmica, islàmic, pinzell d'Inca.

Resum. *Les obres de connexió del carrer de na Ferrilla i de l'Om, promogudes per l'Ajuntament, d'Inca, han estat objecte d'un seguiment arqueològic de les tasques on el subsol es veia afectat.*

Gràcies a aquesta intervenció s'han documentat diferents fases cronològiques, de les quals podem destacar les primeres evidències arqueològiques d'ocupació islàmica del municipi, així com grans sitges, de cronologia encara per definir, reutilitzades com a abocadors del rebuig de la producció dels terrissaires dels segles XVII-XVIII.

En total s'han pogut documentar cinc estructures associades a nivells islàmics, que en un principi pensem que es podrien tractar de possibles femers, i un total de vint sitges totalment farcides de material ceràmic, del qual destaquem l'obra del pinzell d'Inca.

Tot i que els resultats que aquí presentem no són conclouents, ja que ens trobem en fase d'estudi, ens deixen veure la gran riquesa patrimonial del subsol inquer, el qual hauria de ser objecte d'un control més estricte per tal de preservar-lo.

Keywords: archeology, pottery, medieval period, islamic period.

Abstract. *The connection works between Carrer Ferrilla and de l'Om, promoted by the Inca City Council, have been the subject of an archaeological survey of the tasks where the subsoil was affected.*

Because of this intervention, different chronological phases have been documented, of which we can highlight the first archaeological evidence of Islamic occupation of the municipality. As well as large silos, of a chronology still to be defined, reused as dumps for the waste produced by the potters of the 17th-18th centuries.

In total, we have been able to document 5 structures associated with Islamic levels, which at first we think could be possible dunghills; and a total of 20 silos completely filled with ceramic material, of which we highlight the work of the Inca brush.

Although the results presented here are not conclusive, since we are in the study phase, they allow us to see the great patrimonial wealth of the Inquer subsoil, which should be subject to stricter control in order to preserve it.

1. INTRODUCCIÓ

La intervenció arqueològica que aquí es presenta es realitzà dins el Projecte de connexió dels carrers de na Ferrilla i de l'Om, i la formació de plataforma única als carrers de l'Om i Rector Rayó al municipi d'Inca, entre el mesos de febrer i setembre de 2023.

El promotor de l'obra fou l'Ajuntament d'Inca, i les obres s'adjudicaren a l'empresa constructora Paesma SA. Les actuacions dins el projecte de l'obra eren el canvi de serveis existents al carrer del Rector Rayó i de l'Om, la realització de les connexions de servei que fossin necessàries i la col·locació d'un nou paviment per tota l'àrea afectada.

Les intervencions per a la instal·lació dels nous serveis estaven previstes a una cota d'uns 2 -2,50 metres de fondària màxima i amb una amplària de 50-60 cm.

Els controls o seguiments arqueològics es duen realitzant de manera sistemàtica des de fa pocs anys al nostre municipi (i no de la millor manera, tot i que sigui normativa municipal), cosa que ha fet que s'hagi perdut informació molt valuosa sobre el nostre passat.

Durant els darrers anys les diferents actuacions arqueològiques han tret a la llum informació històrica rellevant que ha ajudat a contrastar les fons escrites i, per tant, confirmar hipòtesis en les quals estan treballant diferents investigadors; d'aquesta manera es genera coneixement sobre el desconegut passat de la capital del Raiguer.

Amb la dita actuació arqueològica s'han documentat, per primer pic, nivells d'ocupació islàmica, de la qual les fonts escrites tant parlen, fins el punt que

el rei En jaume, després de la conquesta, diu que Inca és la segona vila més gran després de ciutat, fet que fins ara no s'havia documentat arqueològicament (vegeu Margalida Bernat Roca i Guillem Alexandre i Reus al seu article publicat en aquestes mateixes Jornades "...és l'alqueria major que és en Mallorques' AL-QA'RIA AL-SŪQ (YŪZ INKĀN, MAYŪRQA (1229-1232)").

Per altra banda, aquesta intervenció ha reafirmat la importat producció terrissaire que es va donar a Inca durant la segona meitat del segle XVII i al llarg del segle XVIII, amb la fabricació de la ceràmica coneguda com a pinzell d'Inca o obra d'Inca.

Cal dir que els resultats que aquí es presenten són molt preliminars, ja que ens trobem en una fase d'estudi molt inicial, de la qual només s'ha realitzat el treball de camp i resta per fer tot l'estudi dels materials recuperats.

2. DESCRIPCIÓ DEL TREBALL DE CAMP

El procés d'excavar amb metodologia arqueològica consisteix en la destrucció controlada de les restes excavades; per tant, la feina dels arqueòlegs és obtenir el màxim nombre d'evidències possibles, durant l'excavació, ja que mai més es tornarà a tenir les restes tal com van ser trobades. En el món de l'arqueologia existeixen diferents mètodes d'actuació i enregistrament, però l'utilitzat en aquesta intervenció ha sigut el que es coneix com a Mètode Harris, consistent en l'estudi, a través de la superposició d'estrats o nivells, del sediment (Harris, 1991).

3. DESCRIPCIÓ DELS ELEMENTS DOCUMENTATS

Al llarg de la intervenció realitzada en el carrer del Rector Rayó i en el carrer Om s'han descobert un total de 26 estructures excavades en el subsol. Aquestes presenten diferents tipologies, des de sitges fins a femers d'època islàmica, i fins i tot un clavegueram voltat de principis del segle XX. Però, en aquesta comunicació es descriuran les dues tipologies més nombroses i representatives: les sitges i els femers d'època islàmica.

3.1. Sitges

El concepte de sitja és utilitzat per denominar un tipus d'estructura generalment excavada en el subsol, amb una funcionalitat bàsica d'emmagatzemar

aliment (gra, blat...), i de tipologies morfològiques i dimensions que varien depenent del tipus, i de la quantitat d'aliment per a la qual hagi sigut construïda. Aquest tipus d'estructures es porten utilitzant des d'època prehistòrica fins a l'actualitat, en diferents indrets del planeta, i formen part del paisatge urbanístic de les diferents èpoques històriques.

Durant l'execució de l'obra en els carrers del Rector Rayó i i de l'Om, han sortit a la llum un total de disset sitges. Aquestes tenen una morfologia comuna entre elles, consistent en un coll i una base estrets, i una part central més ampla (tipus piriforme), així com unes dimensions variables, però que en tots els casos s'acosten als 2,90 m de profunditat, un diàmetre màxim d'1,90 m i una obertura de la boca de la sitja d'1,10 m.

Aquestes es disposen en la part central dels dos carrers, majoritàriament apareixen separades per una distància variable entre els 2 i els 4 metres, seguint un patró lineal; és a dir, les estructures es troben més o menys alineades entre elles (figura 1).

Durant l'excavació, s'ha registrat un cas més característic que els altres. En el moment de construcció d'una de les estructures de tipus sitja (ES - 2), es retalla part d'un dels femers islàmics (ES - 7) (figura 8), i com a resposta, per evitar que el rebliment interior d'aquesta segona estructura es filtri cap a l'interior de la primera i impedeixi un bon segellament, es decideix construir un mur de pedra lligada amb morter de calç (figura 2).

Aquesta solució constructiva es troba, per exemple, en el jaciment de La Indiana situat al municipi de Pinto, on en la sitja UE 4030 una de les parets no compta amb la consistència suficient per suportar el pes, i es realitza un aixecament d'un mur de lloses de pedra de petites dimensions (figura 3) (Escalera Guirado 2013).

Pel que fa a l'interior de les sitges, es troben reblertes de diferents estrats o nivells, els quals són identificats durant el procés d'excavació, per la diferència en la seva coloració o consistència, i enregistrats i retirats tot seguint el Mètode Harris, anteriorment explicat. D'aquesta manera obtenim una imatge, o secció, al més acurada possible de la forma en la qual es trobaven reblertes les sitges (figura 9).

Una de les característiques principals amb les quals compta aquesta troballa arqueològica és, sens dubte, el fet que cadascuna de les disset estructures de tipus sitja es trobés reblerta de material ceràmic, principalment, i restes metàl·liques i de fauna en menor quantitat. Aquest gruix ceràmica

està compost, essencialment, per ceràmica d'estil de "pinzell d'Inca", un tipus molt comú durant el segle XVIII a l'illa de Mallorca, i més concretament al municipi d'Inca.

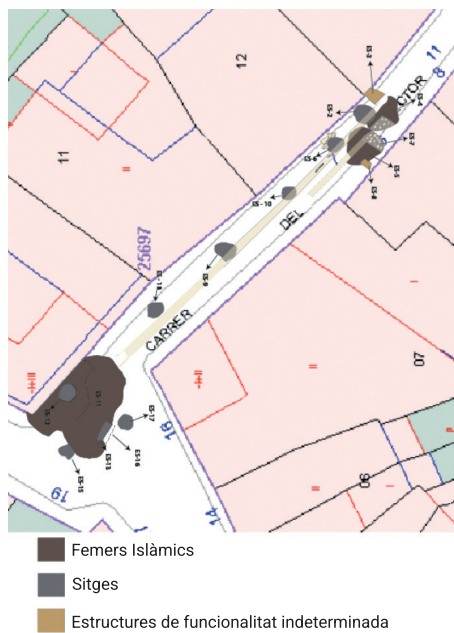

Figura 1. Situació en planta de les diferents estructures.
Font: Raul Guardiola Navarro.

Figura 2. Mur construït amb morter de calç i pedres que conforma la part superior de la paret sud de l'estructura número 2, vista des de l'interior d'aquesta. Font: Raúl Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

Figura 3. Sitja UE 4030 del jaciment de La Indiana (Pinto), amb una part de la seva paret formada per un mur de lloses de pedra. Font: Escalera Guirado 2013.

Altres restes arqueològiques característiques que s'han recuperat de l'interior d'algunes sitges són quatre fragments del que aparentment semblen rodes de molí (figura 4). Aquestes aparegueren en els fons de les estructures, just en contacte amb la base de les sitges.

La dita troballa, doncs, ens obre la porta a una nova comparativa amb d'altres evidències, les quals ens parlen que aquest tipus de restes podrien anar lligades al fet que, en algun moment d'ús de la sitja, formessin part de la tapadora d'aquesta. És el cas del jaciment de Gózquez, situat a la Comunitat de Madrid, d'època altmedieval, on es troben diverses sitges de morfologia molt semblant a les registrades al municipi d'Inca, i en les quals s'han recuperat fragments de pe-

dra de molí en el fons (figura 5). Davant aquestes evidències, els especialistes que estudien aquest jaciment conclouen que els dits fragments formarien part de la tapadora original de la sitja (Escalera Guirado 2013). Per tant, encara que és aviat per arribar a una conclusió definitiva, una de les opcions que s'ha de valorar per explicar la procedència i la funcionalitat dels fragments de molí esmentats és que possiblement formessin part del tancament d'aquestes estructures.

Figura 4. Fragment de roda de molí *in situ* en el fons de l'estructura número 6. Font: Raül Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

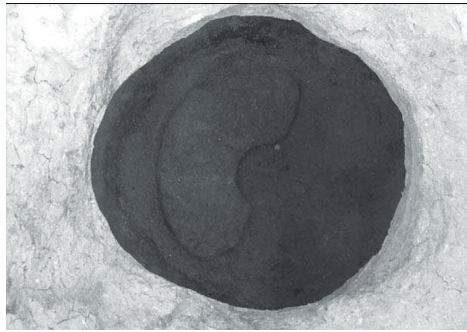

Figura 5. Porció d'un molí manual trobat a una de les sitges del jaciment de Gózquez. Font: Escalera Guirado 2013.

Davant la necessitat d'anomenar d'alguna manera aquest nombre tan abundant d'estructures, s'ha decidit utilitzar el terme de *sitja*, tenint en compte que és utilitzat per denominar estructures molt semblants en troballes paral·leles com és el cas dels jaciments de La Indiana i de Gózquez, situats a la Península, a més de ser utilitzat per anomenar d'altres estructures d'igual morfologia, però de diferent època, com és el cas del jaciment de Minferri (figura 6) (Prats Ferrando, 2013). En el cas de l'illa de Mallorca s'han realitzat dues excavacions amb un resultat molt semblant a l'obtingut en la intervenció a Inca, com és la realitzada al municipi de Manacor per Antonio Micol Argudo i Magdalena Salas Burguera, en què es van identificar un seguit d'estructures negatives que van ser dividides en dipòsits o cisternes, pous negres i sitges, aquestes últimes responen a una morfologia molt semblant a les trobades al municipi inquer (figura 7); i la intervenció arqueològica duta a terme al municipi de Sineu, per Elvira González i Jordi Ramis, en què, de la mateixa manera que en el cas de Manacor, s'identifiquen un seguit d'estructures negatives excavades al subsol reblertes de material ceràmic, entre el qual predomina l'estil de pinzell d'Inca, a les quals anomenen *sitges* i els atorguen una funcionalitat inicial d'emmagatzematge de gra i blat.

Davant d'aquestes evidències, encara que l'última funcionalitat donada a les estructures identificades durant la intervenció al municipi d'Inca sigui la de femers, es considera, doncs, que en un principi varen ser realitzades amb una clara funció d'emmagatzematge d'aliment, i que, per tant, han de ser anomenades com SITGES.

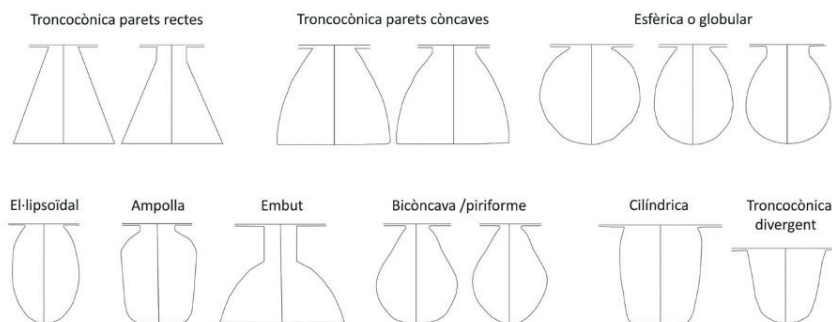

Figura 6. Tipologies de les fosses de tipus sitja segons la seva secció. Font: Prats Ferrando, 2013.

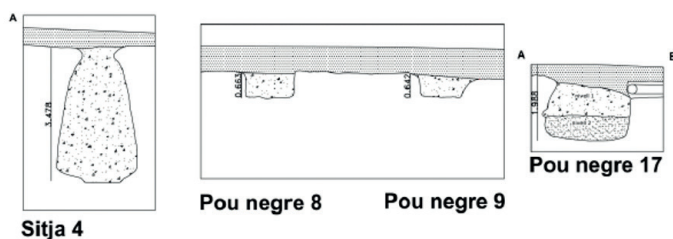

Figura 7. Seccions de les diferents tipologies d'estructures trobades al municipi de Manacor. Font: Argudo, Salas (2012).

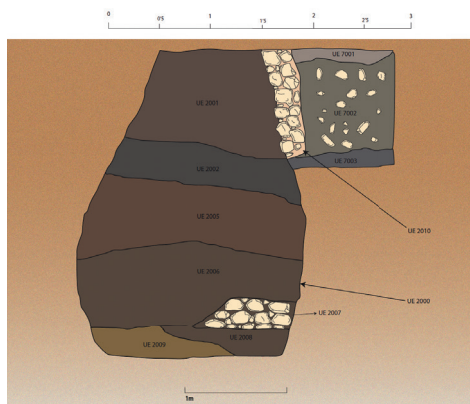

Figura 8. Secció de l'estructura número 2 i l'estructura número 7, en què s'observa el mur de pedra i morter de calç construït per contenir el sediment. Font: Raül Guardiola Navarro.

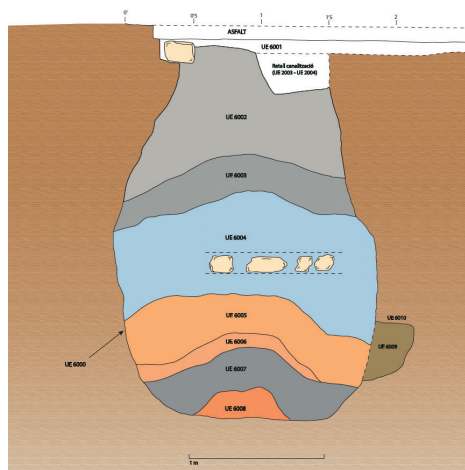

Figura 9. Secció de l'estructura número 6, en què s'observen tots els diferents estrats que conformen l'interior d'aquesta. Font: Raül Guardiola Navarro.

3.2. Femers

El segon tipus d'estructura, predominant en nombre, aparegut durant l'execució de les excavacions dels carrers del Rector Rayó i de l'Om, és el que denominem "femers islàmics", i apareixent un total de quatre estructures englobades dintre d'aquest terme.

Els femers islàmics consisteixen en estructures de secció barquiforme, és a dir, amb menys fondària als extrems, amb un mínim de 10 cm, i una major fondària a la part central, amb un màxim d'1,2 m, a més d'una longitud que varia entre els 2,20 m de les estructures número 4, 5 i 7 (figura 13), i els gairebé 12 m de l'estructura número 11.

La disposició d'aquestes, i a diferència de la de les sitges, les quals semblaven situades responnent a un patró, no sembla seguir una lògica, es troben ubicades a la zona central del carrer del Rector Rayó i en l'encreuament d'aquest amb el carrer de l'Om (consulteu figura 1). Igual que passa amb les sitges, la part alta d'aquestes estructures se situa immediatament per sota del nivell de carrer actual (figura 10), fet que provoca que els límits es trobin afectats per l'acció de diferents intervencions de manteniment i reparació del carrer, així com la instal·lació de clavegueram d'aigua i gas fora control arqueològic.

En l'interior dels femers islàmics es recuperen tant restes ceràmiques (figura 11) com fragments de fauna i restes metàl·liques d'època islàmica. En aquest últim cas un dels elements més característics es correspondria amb les restes d'una eina de ferro, de funcionalitat desconeguda (figura 12), apareguda durant l'excavació de la estructura número 11.

Figura 10. Fotografia de detall del procés d'excavació de l'estructura 5, en què s'observa la mínima diferència de cota entre el nivell de carrer actual i la part més alta dels femers islàmics. Font: Raül Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

Figura 11. Fotografia de detall de fragments de ceràmica islàmica recuperats en l'interior de l'estructura número 11. Font: Raül Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

Figura 12. Fotografia de detall d'una eina de ferro, apareguda durant el procés d'excavació de l'estructura número 11. Font: Raül Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

La funcionalitat d'aquest tipus d'estructures no és tan evident com en el cas de les sitges; la seva morfologia irregular, la qual no segueix cap tipus de patró, no ens indica cap tipus de resposta del perquè en època islàmica es realitzen aquests tipus de concavitats en el terreny. Per tant, en aquest cas, s'utilitza el terme *femer*, ja que les restes ceràmiques trobades a l'interior d'aquestes estructures (fragments ceràmics, elements metàl·lics...) podrien correspondre's amb les deixalles de qualsevol unitat domèstica en època islàmica, i tenint en compte que en tot moment històric la gestió del rebuig ha sigut un punt important a considerar, s'entenen aquestes estructures com punts per desfer-se d'aquests residus.

Una altra possibilitat que no es pot desestimar és que aquestes estructures siguin ubicacions on els terrissaires islàmics anaven a recollir material per realitzar els seus treballs ceràmics, i que posteriorment reomplissin els forats fets amb restes de deixalles.

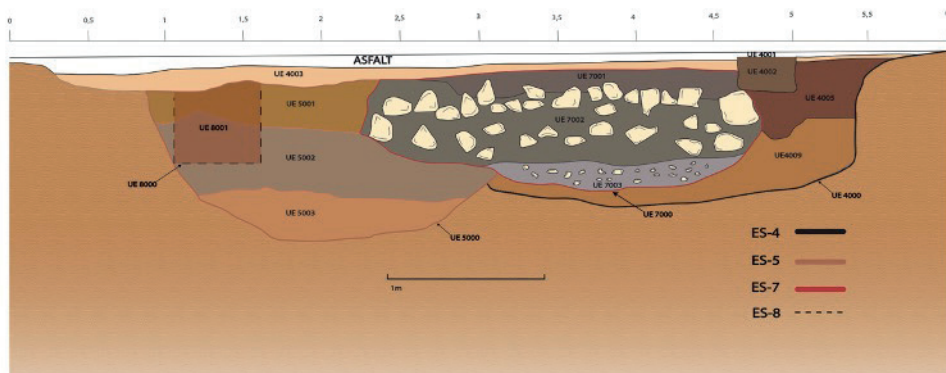

Figura 13. Secció de les estructures 4, 5, 7 i 8. Font: Raül Guardiola Navarro.

4. CRONOLOGIA DE LES ESTRUCTURES DOCUMENTADES

Tenint en compte la immediatesa dels descobriments, no s'ha pogut realitzar l'estudi a fons que és necessari per donar una cronologia com més acurada millor; per tant, el que es farà en aquest apartat és realitzar una aproximació cronològica de les diferents tipologies d'estructures.

En primer lloc, per ordre cronològic ascendent, se situen els femers islàmics. Aquests són reblerts de ceràmica islàmica formada per tipologies que semblen indicar que es corresponen a estructures realitzades, o com a mínim que es deixen d'utilitzar, durant els segles XII i XIII.

En segon lloc, se situen les sitges, aquest tipus d'estructura compta amb una complicació més gran en el moment de donar una cronologia acurada. Per una banda, com s'ha descrit anteriorment, hi ha diversos casos en què les sitges es construeixen de manera que afecten parcialment femers islàmics, això ens indica una posterioritat de construcció; és a dir, en el moment en què es construeixen les sitges, els femers islàmics ja no estan en ús, per tant, podem assegurar que les sitges són posteriors als femers. Per altra banda, les sitges es troben reblertes, majoritàriament, per ceràmica d'estil de pinzell d'Inca, que inicia la seva producció entre els segles XVII i XVIII; això ens indica que el moment de construcció de les sitges és anterior als esmentats segles. Per tant, tot tenint en compte els punts descrits i que no s'han trobat evidències arqueològiques que ens indiquin una cronologia concreta, únicament es pot assegurar que les sitges són construïdes en algun moment comprès entre els segles XIII i XVII.

5. MATERIALS DOCUMENTATS DURANT LA INTERVENCIÓ

5.1. Material islàmic

Del material ceràmic d'època islàmica documentat durant les actuacions realitzades, i seguint Rosselló Bordoy (1991), ens trobem amb diferents tipologies que a continuació presentarem:

- Elements d'emmagatzematge i transport, com poden ser alfàbies, gerres, ancolles...

Figura 14. Fotografia de detall d'un coll de gerra, on es pot veure la decoració a bandes negres. Font: Raúl Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

- Elements per al servei de taula: gerretes, cadaf, redoma, safa, escudella, olles, cassola, llibrell, tapadora.

Figura 15. Fotografia d'una gerreta, una safa (amb vorera pintada en vermell) i una petita escudella. Font: Raül Guardioli Navarro i Magdalena Sastre Morro.

- Elements d'il·luminació com fragments de llànties o llumetes.

Figura 16. Fotografia de detall de decoració esgrafiada i corda seca. Font: Raül Guardioli Navarro i Magdalena Sastre Morro.

La classificació que acabem de fer respon a la funcionalitat dels objectes, que ens dona una pinzellada dels elements representats en aquests femers. Tot i això, aquesta és una informació molt general ja que, com hem dit, ens trobem en una fase molt inicial de l'estudi i aquesta informació es pot veure modificada o complementada amb les aportacions dels diferents estudis que es duren a terme.

A banda de la funcionalitat dels elements, en aquesta primera fase ja hem pogut identificar diferents tècniques decoratives, com poden ser la decoració amb pintura (negra, blanca, vermella...), amb diferents motius decoratius (vegeu figures 14 i 15); així com també una tècniques decoratives associades a ceràmica fina, com és la corda seca i l'esgrafiat.

A banda del material ceràmic, dintre d'aquestes estructures també s'han documentat altres tipus de materials com poden restes orgàniques, fauna i restes de carbó, així com també elements de bronze (tot un seguit d'agulles) i ferro (vegeu figura 11).

Figura 17. Agulles de bronze. Font: Raül Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

5.2. Materials segles XVII i XVIII

El reble de les estructures que hem identificat com a sitges era farcit de materials ceràmics que en un principi presenten una forquilla cronològica de mitjan segle XVII i segle XVIII. La gran part d'aquest material s'ha associat a la producció terrissaire local coneguda com a obra o pinzell d'Inca. Es tracta d'una ceràmica molt característica que presenta un fons blanc¹ (o groguenc) sobre el qual es decora amb verd i manganès. Diversos autors apunten que, a Mallorca, d'aquesta producció ja es té constància documental a mitjan segle XVII (Bernat, Bordoy i Serra, 1995).

Es tracta d'una producció basta i, tot i que la seva decoració sigui –tant a nivell formal com de tècnica– molt simple, sí que necessitava d'una especialització. Les decoracions es generaven a partir de pinzellades gruixudes poc acurades i amb imatges de motius geomètrics i vegetals, a les quals trobem representacions molt simples i d'altres de molt més complexes (Bernat, Bordoy i Serra, 1995).

Figura 18. Escudella d'orelletes pinzell d'Inca. Font: Raül Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

Com bé hem dit, els colors predominants en les decoracions del pinzell d'Inca són el verd i el manganès, però també tenim un nombre important de peces amb decoració en blau. La decoració en verd és la dominant i és el color que s'empra per fer els motius decoratius centrals, l'orla i les orelletes; en

¹ Coberta estannífera.

canvi, el manganès només s'utilitza per separar aquestes decoracions o bé per fer línies fines al voltant de les vores (González i Ramis, 1998).

Cal dir que a l'obra del pinzell d'Inca s'elaboraven bàsicament peces per al servei de taula que van des de les escudelles (sempre amb orelletes i triangulars, i de diferent grandària), plats plans (també de diverses mides), plats fondos i plats grans o safes per servir.

Figura 19. Escudella de pinzell d'Inca amb decoració en verd i blau. Font: Raúl Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

Figura 20. Safa i gran plat en decoració verd i manganès (pinzell d'Inca). Font: Raúl Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

Allò interessant d'aquests conjunts ceràmics documentats dintre de les sitges és que es tracta del rebuig dels mestres terrissaires establerts en aquella zona. Això significa que tenim pràcticament la cadena operativa de la producció d'aquests elements, amb peces sense decoració, peces que només mostren la capa estannífera (i que presenta defectes de cocció), peces amb la decoració aplicada a sobre l'argila i sense una cocció posterior,² peces acabades i que presenten defectes de cocció...

Figura 21. Escudella i plat en una primera fase de decoració, i escudella cuita amb defectes de producció i decoració en blau. Font: Raúl Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

2 Aquestes presenten la decoració en negre, ja que l'òxid de coure és d'aquest color, i gràcies a la reacció química que es produeix amb l'aplicació del corresponent esmalt i les altes temperatures adquireix el color verd.

A banda de l'obra o pinzell d'Inca, en aquests conjunts s'han documentat altres tipus de ceràmica, com poden ser les escudelles amb vidriat melat, les olles amb vidriat marró, una gran quantitat de fragments de gerres, algunes d'elles amb petites decoracions incises, entre d'altres. Un element característic que també s'ha documentat són una espècie d'estructura ceràmica, de forma arrodonida i amb un forat de secció triangular al llarg del seu cos.

A banda, també es van trobar una espècie d'elements de secció triangular i allargats, que finalment es va poder relacionar amb l'element anteriorment descrit. Pensem que es tracta d'una estructura feta d'argila que possiblement servia per col·locar les escudelles perquè s'assequessin abans de la primera cuita.

Figura 22. Restes del que podria ser l'assecador d'escudelles. Font: Raül Guardiola Navarro i Magdalena Sastre Morro.

5. CONCLUSIONS

Amb aquest treball que acabem de presentar volem donar a conèixer el gran potencial que té el subsol inquer a nivell arqueològic i històric, i que, per tant, és imprescindible que es vetlli per la salvaguarda del patrimoni que roman a sota dels nostres carrers.

Aquestes troballes tenen una gran rellevància pel que fa a la història del nostre municipi, ja que per primer cop s'han documentat arqueològicament nivells d'ocupació islàmica a la nostra ciutat. Com bé hem dit abans, la presència islàmica al municipi d'Inca és de sobra coneguda, gràcies a les fonts documentals que ens parlen de la importància del nostre municipi en aquesta època, on avui en dia encara queden algunes reminiscències del que fou l'Inca islàmica, que ens expliquen de la millor manera els nostres companys Margalida Bernat Roca i Guillem Alexandrae i Reus al seu article publicat en aquestes mateixes Jornades "...ÉS L'ALQUERIA MAJOR QUE ÉS EN MALLORQUES' AL-QA'RIA AL-SŪQ (YŪZ INKĀN, MAYŪR-QA) (1229-1232)".

Per altra banda, la documentació dels femers dels terrisseries de mitjan segle XVII i XVIII ha constatat la rellevància la producció ceràmica que es duqué a terme en aquella època, i més en concret de l'obra del pinzell d'Inca.

Al 1971, durant les obres que es dugueren a terme al claustre de Sant Francesc, a les voltes d'aquest es va documentar un gran nombre de peces de pinzell d'Inca que presentaven defectes de cocció. El fet que es trobessin com a reble de les voltes ens indica que segurament es tracta d'una producció local; a més, va aportar una cronologia per a la producció d'aquestes peces prou significativa,³ ja que a la clau de l'arc central hi havia la data de 1731, la qual cosa és una mostra que la producció de les dites peces s'havia produït amb anterioritat (Bernat i Roca, Serra i Barceló 1995).

A banda de les estructures documentades en els carrers del Rector Rayó i de l'Om, cal recordar que l'any 2016 ja es van documentar una sèrie d'estructures que presenten la mateixa tipologia i disposició al carrer dels Gerrers, paral·lel al carrer del Rector Rayó.

Més recentment, al 2021, durant les obres de reforma de la Residència Miquel Mir, també es van documentar restes associades a un possible taller de terrissaire, on es van poder identificar les restes d'un forn de ceràmica.⁴

Per tant, totes aquestes troballes ens parlen de zona del barri de Sant Francesc, com a nucli de producció ceràmica i on es van anar a establir tots els artesans terrissaires.

3 Hem de tenir en compte que en aquella època encara no es tenia clar que fos una producció inquera, i molt manco un ventall cronològic de la seva producció.

4 Per a més informació, vegeu la comunicació "Retalls de la gerreria d'Inca. Resultats preliminars de la intervenció arqueològica subsidiària de les obres de reforma de la Residència Miquel Mir", que apareix en aquest mateix volum.

REFERÈNCIES

Bernat i Roca, M.; Rosselló Bordoy, G; Serra i Barcelo J. 1995. "La ceràmica a pinzell d'Inca. Els materials del convent de Santa Catalina de Sena (Ciutat de Mallorca. S. XVII). II Jornades d'estudis locals d'Inca. Ajuntament d'Inca. Inca. (pàg. 181)

Bernat i Roca, M.; serra i barceló jaume. 1995. "Els gerrers d'inca al segle XVII. La renovació d'una artesania". II Jornades d'estudis locals d'Inca. Ajuntament d'Inca. (pàg. 209)

González Gozaro, E.; Ramis i Ferriol, J. 1998. "Els dipòstis domèstics subterranis d'època alt-medieval a Sineu". Primeres Jornades d'Estudis Locals Mancomunitat del Pla de Mallorca.

Harris Edward, C. 1991. "Principios de estratigrafía arqueológica", Crítica, Barcelona.

Micol Argudo, A.; Sales Burguera, M. 2010 "Seguiment Arqueològic al centre de Manacor. Evidències de la trama urbana d'època islàmica", *IV Jornades d'Estudis Locals de Manacor: Fets i protagonistes*, Institut d'Estudis Baleàrics, Manacor , pp. 27-35.

Prats Ferrando, G. 2013 "Aproximació tipològica i funcional de les estructures excava- des al jaciment del bronze ple de Minferri (Juneda, les Garrigues): emmagatzematge i conservació a la Catalunya occidental". RAP (Revista Arqueològica de Ponent).

Rosselló Bordoy, G; 1991 "El nombre de las cosas en Al-Andalus: una propuesta de terminología ceràmica." Monografies d'art i arquitectura. Museu de Mallorca, Societat Arqueològica Lul·liana. Palma de Mallorca.